

Антропологічний вимір історії

В. В. Карпенко

РОДИНА СИМИРЕНКІВ У СВІТЛІ «СІМЕЙНОЇ ІСТОРІЇ»

На великому джерельному комплексі вивчено походження та структуру роду Симиренків, його соціальну динаміку, а також суспільно-політичну і культурно-інтелектуальну діяльність. З'ясовані чинники, що сприяють накопиченню і трансляції культурних надбань нації поколіннями роду, а сам рід показаний як ланка національно-культурної тяглості в умовах бездержавності. До наукового обігу введені архівні матеріали з інтелектуальної та соціокультурної історії роду.

Ключові слова: рід, покоління, Симиренки, реконструкція роду, соціальний статус

У сучасній українській історіографії активізувалися генеалогічні дослідження, окремі теми соціальної історії, її представників, розуміння та пояснення взаємовідносин людей певної доби. Результати генеалогічних досліджень широко залучаються до історико-біографічних досліджень, даючи змогу наблизитися до розуміння ролі особи, родини, роду в історії. Активно вивчається їхній внесок у розвиток України. До відомих родин XIX – початку XX ст. можна віднести родини Терещенків, Тарновських, Галаганів, Білозерських, Ханенків та ін. Значну увагу сучасні дослідники приділяють і родині Симиренків. Її представники були козаками, кріпаками, купцями Першої гільдії, підприємцями, технологами, науковцями, меценатами, «ворогами народу».

Тривалий час радянська історіографія обходила увагою тему дослідження роду Симиренків та їх внеску в економічне, культурне і наукове життя суспільства. Ситуація змінилася з посмертною реабілітацією Володимира Левковича Симиренка у грудні 1957 р. З того часу виходять друком праці, присвячені діяльності Лева Платоновича та Володимира Левковича Симиренків [1–5]. Тема родини висвітлюється у наукових розвідках О. Кекуха [6–9], В. Коломійця [10], А. Павлова, Д. Чухна [11–12], М. Артеменка [13], В. Зайця, П. Вольвача [1], В. Жука [2–3, 14]. У середині XX ст. з'явилися й перші генеалогічні дослідження родини Симиренків [15–23]. До вагомих праць з цієї проблематики слід віднести дослідження П. Вольвача [24–26] та Ю. Ковтуна [27].

У дослідженнях генеалогічного дерева родини Симиренків не знайдемо жодного представника гілки «Лев Симиренко – Софія Хорішман», адже в родинному фонді не зберігається жодної інформації щодо цього. Діти від першої дружини Лева Симиренка – Альдони Гружевської – не бажали про це розповідати та не спілкувалися з родичами по цій лінії. Тому на сьогоднішній день вона представлена лише у науково-популярній праці Ю. Ковтуна, рецензентом якої стала саме донька Л. Симиренка від третього шлюбу – Софія [27]. Зазначені праці хибують

слабкою джерельною базою та не надають вичерпної інформації про всіх представників роду.

Значний пласт інформації про Симиренків, який варто довіряти, відклався в архівних родинних фондах, що знаходяться на збереженні в Держархіві Черкаської обл., Черкаському обласному краєзнавчому музеї та Меморіальному музеї родини Симиренків. Значне доповнення у відстеженні розвитку роду Симиренків надає родова легенда, яка створювалася і передавалася від покоління до покоління. [28, 7]. Втім, дотепер без відповіді залишаються питання щодо походження роду Симиренків, його структури, формування горизонтальних і вертикальних гілок, династичних зв'язків з іншими родами, що й визначає актуальність пропонованого дослідження. Відтак, мета статті полягає в критичному аналізі джерел, що містять інформацію про родинні зв'язки Симиренків. Для цього необхідно дослідити стан історіографічних розробок з історії цього роду, охарактеризувати джерельну базу з його історико-генеалогічної еволюції, інтерпретувати принципи «сімейної історії» щодо вивчення структури та динаміки роду Симиренків, узагальнити, внести корективи, доповнити та «відтворити мережу» родинно-дружніх взаємин.

Історія цієї родини надзвичайно трагічна, хоча її ім'я відоме в історії цукроваріння, помології, меценатства. Спроби вшанування пам'яті про окремих представників роду Симиренків у незалежній Україні почали здійснюватися з середини 1990-х рр. [29]. На початку XXI ст., у зв'язку з відзначенням 150-ї річниці від Дня народження Лева Платоновича Симиренка, провели ряд заходів, що стосувалися родини загалом. У Києві на вул. Десятинна, 9, було встановлено меморіальну дошку на честь Василя Симиренка, який тут мешкав у 1899–1915 рр. [30, 1]. У Сімферополі, де часто бував Лев Симиренко, перейменовано одну з вулиць на його честь. На Черкащині у с. Мліїв відкрито Меморіальний музей родини Симиренків, відновлено родинну церкву й упорядковано родинний цвинтар. У 2004 р. випущено документальний фільм про життя і творчий шлях Л. Симиренка та марку, на якій зображено Василя Федоровича, Лева Платоновича та Володимира Левковича. Було здійснено перевидання праці Л. Симиренка – «Кримське промислове плодівництво», організовано книжкові виставки, проведено конференції. 2010 р. на Черкащині був оголошений роком родини Симиренків [24, 152–154].

У родинному фонді Симиренків знаходимо відомості про перших представників роду – Федора і Василя Симиренків, імена яких були занесені до Козацького реєстру 1649 р. [24, 162]. За родинним переказом, вони походили з козацького роду Семиренких, тобто «Семируких», від старовинного слова «ренка» – рука. [28, 7]. Надалі прізвище звучало як «Симирен-

ко», «Семеренко» і в досліджуваній період звучить як «Симиренко». Походження роду, за родовою легендою, можна прослідкувати від останнього вільного запорізького козака Андрія, який народився не пізніше 1744 р. За участь у козацьких повстаннях та відмову присягнути імператриці Катерині II, його було позбавлено помістя, козацьких вольностей і привілеїв. Дружину, разом з дітьми, записали у кріпаки [28, 7]. Подальша доля Андрія невідома.

Перші документальні відомості про рід Симиренків містяться у «Ревізійному реєстрі» за 1811 р. і пов'язані вони з тим, що Степан Андрійович (1765 р. н.) та діти Хома (1787 р. н.), Федір (1790 р. н.), Авксентій (1792 р. н.) належали до кріпаків графині О. Браницької у містечку Городище Черкаського повіту, Київської губ. Степан Андрійович народився на Платоновому хуторі, який знаходився між Млієвом і Городищем. Був одружений з Василюною Марчевською, з якою мав 8 дітей: Хома, Федір, Авксентій, Микита, Олександра, Мелантія, Хотина, Параска. Окрім Федора доля решти дітей невідома [29, 4]. Не бажаючи бути кріпаком і щоб якось прогодувати сім'ю, подався чумакувати. Подальша його доля невідома. В родовій легенді лише зазначається, що він помер в кінці XVIII ст., місце поховання встановлено не було [28, 7].

Його син Федір Степанович одружився з донькою кріпака з роду смілянських козаків Яхно, Михайла Яхненка – Анастасією. Дата народження останньої та рік укладення з нею шлюбу невідомі. Відомо тільки, що вона померла у 1868 р. У цьому шлюбі народилося 22 дітей, з яких 4 пари були двійнятами. До повноліття дожили 8: Платон (1820–1863), Параска, Антон (помер у 1865), Терентій, Іван (1825–1853 р.), Наталя (1828–1856), Василь (1835–1915), Андрій (1840–1840), Михайло (1840–1873) [29, 2]. До нащадків Федора Степановича і Анастасії Михайлівни доля не була прихильною. Померли вони молодими, в більшості від поширеної на той момент хвороби – сухот. У документах збереглися відомості лише про життя і діяльність Платона Федоровича, Василя Федоровича і Михайла Федоровича.

У першій половині XIX ст. інтенсивно відбувався розпад феодально-кріпосницької системи, що було спричинено насамперед розвитком товарно-грошових відносин. Провідною галуззю економіки України залишалося сільське господарство. Налагоджуючи товарно-грошові відносини, поміщики збільшували виробництво та продаж хліба (особливо пшениці). Основна частина товарного хліба йшла на внутрішній ринок, але збільшувалися обсяги вивозу за кордон, в основному, через чорноморсько-азовські порти – Одесу, Бердянськ, Миколаїв, Маріуполь, Таганрог. Значну кількість товарного хліба давали Правобережні губернії – Київська, Волинська і Подільська. Наприкінці першої половини XIX ст. 40 % усього хліба, що експортувався з Одеси, давала саме Правобережна Україна.

Відбувався повільний процес первісного нагромадження капіталу. Українська буржуазія лише зароджувалася, національні капіталів практично не було. В 1832 р. серед промисловців було 28,7 % українців, але не було купців першої гільдії. Українські підприємці Яхненки, Симиренки, Терещенки почали опанувати цукрову промисловість. За умов кріпосного права, ринок вільнонайманої робочої сили не склався. Найманими робітниками на купецьких мануфактурах були переважно кріпосні селяни на грошовій ренті, що становила частину їх заробітної плати [31, 354].

У цей час Федір Степанович, спільно з тестем та його синами Степаном, Кіндратом і Терентієм, орендували, а згодом побудували млини на р. Вільшанка,

біля рідного Платонового хутора у с. Мліїв (Черкащина). Між 1815–1820 рр. вони заснували фірму «Брати Яхненки та Симиренки». За позичені гроші, вона взяла в оренду два млини у Смілі, вдало торгувала борошном, зерном та полотном. Федір Симиренко і Степан Яхненко були писемними, тому вели діловодство і бухгалтерію. Кіндрат і Терентій Яхненки займалися практичними справами – купівлею-продажем. Поступово з'явилися успіх і прибутки, відкрили 6 магазинів в Одесі, мали склади у Миколаєві та Севастополі. Стали купцями першої гільдії [33]. За сприятливих економічних умов, Федір Степанович викупив себе і двох синів з кріпацтва та відправив їх на навчання до Політехніки в Париж [34, 2].

Син Федора Степановича – Платон – був одружений з Тетяною Іванівною О[А]вчінніковою (1829–1899). У їх шлюбі народилися 22 дитини, з яких лише 6 дожили до дорослого віку: Наталя (1851–1877), Левко (Лев) (1855–1920), Платон (1856–192[2]9), Микола (1858–1919), Олексій (1860–1919), Марія (1862–1943). Батько Тетяни Іванівни був міським головою, а згодом – головою Одеської міської думи, купцем першої гільдії і мільйонером, а дід – кріпаком-втікачем. Після смерті Платона Федоровича, Тетяна Іванівна була призначена Черкаським сирітським судом опікуном над своїми дітьми та майном покійного. Діти отримали ґрунтовну домашню освіту, навчалися у кращих навчальних закладах, здобули вищу освіту.

Брат Платона Федоровича – Василь – був одружений з Софією Іванівною Альбрант, яка походила з родини французьких аристократів, що емігрували в Україну після Французької революції кінця XVIII ст. Вона захоплювалася літературою, музикою, цікавилася суспільним життям. Дітей подружжя не мало.

Молодший із синів Федора Степановича – Михайло (1840–1873) – був студентом медичного факультету Київського університету, членом Громади з 1865 р. [30, 3]. Донька – Наталя Федорівна – у 1850 р. вийшла заміж за Олексія Івановича Хропаля (1813–1886). Укладення цього шлюбу поклало початок новій гілці родини по жіночій лінії – родині Симиренків–Хропалів. Це подружжя мало троє дітей: доньки Марія й Анастасія померли від сухот – перша ще немовлям, а інша – вже в дорослому віці й лише Катерина дожила до похилого віку.

Старший син Платона Федоровича і Тетяни Іванівни – Лев – відомий український селекціонер-плодівник, помолог офіційно був одружений лише раз, неофіційно – тричі. Першою дружиною Левка Платоновича була відома польська революціонерка Альдона Емилівна Грузевська (за першим чоловіком Глаз[с]-ко), з якою він познайомився на етапі з Мценської в'язниці до Сибіру. Молоді одружилися 1883 р. у Красноярьську, повінчалися у тюремній церкві. Про Альдону відомо, що народилася вона 25 квітня 1857 р. у знатній польській сім'ї у Млядово Ковельської губ. Навчалася в монастирському пансіоні, елітному жіночому Маріїнському інституті у Вільно та Петербурзькій військової медико-хірургічній академії. Альдона Емилівна була вагажком дівочої групи Польської соціалістичної комуні. З кінця 1880-х рр. жила у Києві, померла 26 березня 1934 р. [35, 57–58]. У неї з Левом було 4 дітей: Платон (1886–1886), Тетяна (1887–1973), Платон (1888–1952), Володимир (1891–1938). Первісток Платон народився у Сибіру і помер ще немовлям. Його смерть зумовила затяжну депресію у матері [36, 19].

Мати Лева Платоновича – Тетяна Іванівна – завжди була категорично налаштована проти розлучення сина, вважаючи, що це зашкодить вихованню дітей,

їхньому майбутньому. Будучи людиною, яка шанує матір, Левко офіційно більше не одружувався, навіть тоді, коли в нього з'явилася інша родина. Вдруге він одружився з Оленою Олександрівною Уваровою, яка переїхала до садиби лише після смерті Тетяни Іванівни, в січні 1899 р. [27, 185]. Дітей у цьому шлюбі Лев Платонович не мав. Олена Олександрівна завжди з любов'ю і турботою ставилася до його дітей від першого шлюбу. Вона важко захворіла й коли у 1906 р. відчула, що жити їй вже недовго, взяла обіцянку у подруги – Софії Миронівни Хорішман – турбуватися про Левка. Вдвічі молодша за нього, 26-річна Софія стала третьою, неформальною дружиною 50-річного «короля українського садівництва».

Народилася Софія Миронівна у Харкові 30 вересня 1880 р. у родині Мирона Федоровича Хорішмана, родом з Полтавщини, де займався гончарним виробництвом. Софія, закінчивши у 17 років Харківську гімназію, почала вчителювати у Млієві. У шлюбі з Левком Платоновичем мала 3 дітей: Лев (1908–1998), Микола (1909–1933) і Софія (1915–2007) [27, 16–17].

Брат Лева Платоновича – Олекса (1860–1919) – навчався у Вищому технічному училищі Баумана в Москві. Був відомий як засновник першого в Російській імперії комерційного молочного господарства пастеризованої продукції. Був одружений з сестрою відомого українського правника Олександра Федоровича Кістяківського – Ольгою Федорівною (1866–1936). У подружжя народилося 4 дітей: Василь, Олекса, Марія та Сергій. Відомо, що перший виїхав до Сіднею (Австралія), де працював архітектором. Олекса здобув освіту інженера, був одружений з кіноактрисою Аллою Миколаївною Бур. 12 січня 1938 р. подружжя було заарештовано НКВС і страчено. Сергій загинув на фронті.

Третій брат Лева – Платон (1856–1929) не був одружений. Відомо, що він був доктором філософії Берлінського університету [30, 3]. Ще один брат – Микола (1858–1919) – також закінчив Вище технічне училище Баумана в Москві, за фахом інженер-технолог. Був призначений директором Крюківського цукрозаводу на Чернігівщині, одночасно очолював Райгородську і Шполянську цукроварні на Черкащині. Був одружений з Клавдією Миколаївною Григорович-Барською (? – 1937). Сім'я дітей не мала [29, 3]. Їхня сестра – Марія Платонівна (1862–1943) – закінчила Київську Фундукліївську жіночу гімназію та Вищі жіночі курси на математичному факультеті Київського університету [37, 1]. Працювала хіміком на Мліївських підприємствах Яхненків-Симиренків. Була одружена з Іваном Миколайовичем Борисовим (1858–1928). Дітей подружжя не мало.

Донька Лева Платоновича від першого шлюбу – Тетяна – закінчила Петербургський університет, була одружена з Генріхом Яковичем Міхаелісом. Існують суперечливі версії щодо його долі. За однією з них – страчений НКВС. За іншими – виїхав за кордон і не повернувся. Сім'я мала єдиного сина – Платона Генріховича (1909–1940), який народився у Швейцарії, здобув вищу освіту за фахом інженер-мостобудівник. Вважав кращим учнем Є. Патона. На долі цієї людини відбувся трагізм 1930-х рр., а 1938 р. за політичні погляди був заарештований НКВС і страчений [27, 223]. Це був час, коли під переслідування і репресії потрапляли кращі представники інтелігенції.

Його мати – Тетяна Львівна Міхаеліс-Симиренко прожила все життя в Києві, працюючи вчителькою іноземних мов, стала заслуженим вчителем УРСР, двічі була нагороджена орденом Леніна [27, 224]. Її брат – Платон Левкович – закінчив природничий факультет Київського політехнічного університету, одружився з Ольгою

Іванівною Кравченко (1894–1972). Родина мала 3 дітей: Елла (померла немовлям), Галина (1922–1990) була лікарем, Левко (1924–1928) помер від менінгіту [30, 6].

Молодший син Лева Платоновича – Володимир – народився 29 грудня 1891 р. на Платоновому хуторі. У 1918 р. закінчив сільськогосподарський факультет Київського політехнічного інституту, здобувши фах вченого агронома. Після навчання працював на посаді фахівця у рангу відділу садівництва Міністерства земельних справ Української Народної Республіки. З 1920 до 1926 рр. був завідувачем секцією садівництва в Одеській школі садівництва. У 1921 р. був обраний професором садівництва і завідувачем кафедри плодово-ягідного господарства та інтенсивних культур Уманського та Полтавського сільськогосподарських інститутів. Одночасно обіймав посаду директора Мліївської дослідної садово-городньої станції і центрального державного плодового розсадника України [38, 4–6]. Володимир Левкович був одружений з Марією Демидівною Ульянченко (1890–1970), про яку відомо, що народилася вона у Козятині на Вінниччині. Мати її померла майже відразу після пологів. Батька втратила в 11 років. Закінчила Кирило-Мефодієвське училище в Острозі, здобула педагогічну освіту. На початку 1920-х рр. відала канцелярією Українського Червоного хреста у Харкові, де й зустрілася з Володимиром Левковичем у 1925 р. [27, 229]. У подружжя було двоє дітей: Тетяна й Олекса.

У 1930 р. Володимир Левкович організував і очолив Всесоюзний науково-дослідний інститут плодового і ягідного господарства у Китаєві, під Києвом. Під керівництвом інституту діяла мережа зональних дослідних станцій і опорних пунктів у різних районах СРСР, сприятливих для розвитку садівництва. У ніч на 18 вересня 1938 р. за постановою генерального прокурора та Народного комісара внутрішніх справ СРСР від 2 вересня 1938 р., Володимира було розстріляно. Поховано у братській могилі, в урочищі «Солянка» м. Курська. Реабілітований у 1957 р. [39, 1–4]. Марія Демидівна як дружина «ворога народу» змушена була тікати з України. Під час Другої світової війни, разом з дітьми, вона виїхала спочатку до Німеччини, потім до Бельгії та, зрештою, – Канади.

Донька Володимира Симиренка – Тетяна (1926–2001) – народилася у Києві, хоча з патріотичних переконань батька було записано, що народилася у Млієві [40, 1–3]. Закінчила Лувенський університет у Бельгії, Оттавський у Канаді, ставши перекладачем-міжнародником і викладачем багатьох мов. Була двічі одружена, у другому шлюбі народилася донька Тетяна. Брат Тетяни – Олекса (1931–1979) у 1950 р. переїхав на постійне місце проживання до США. Закінчив Мінесотський університет зі спеціальності «соціологія», отримав ступінь бакалавра і магістра, навчався в аспірантурі та 1961 р. отримав ступінь доктора соціології. Займався педагогічною діяльністю, викладав соціологію в Невадському, Каліфорнійському державному і Пенльсільванському державному університетах. Його дослідження в галузі теорії суспільних наук, присвячені проблемам суспільної структури, етнічних і національних громад, розвитку суспільної науки в СРСР та УРСР, представлені рядом книг [30, 1]. Був одружений, мав двох доньок – Тетяну й Єлизавету.

Син від третього шлюбу Лева Платоновича з Софією Хорішман – Лев (1908–1998) навчався в Київському політехнічному інституті і майже все життя пов'язав з Харківським тракторним заводом. Був одружений з Рімою Олександрівною Пузановою. Їх єдина донька – Людмила – закінчила біологічний факультет

Харківського університету і отримала вчений ступінь кандидата наук. Займається проблемами екології, працює і живе у Харкові. Її донька – Ольга Симиренко – мешкає в Німеччині [27, 260].

Про брата Лева Левковича – Миколу також збереглося мало відомостей. Відомо лише, що після смерті батька він переїхав до діда – Мирона Федоровича Хорішмана до Харкова. Одружений не був. Загинув на Кавказі в 1933 р., під час однієї з експедицій, перебуваючи у складі групи геологорозвідників [27, 260].

Наймолодша донька Лева Платоновича – Софія – навчалася в райтрудошколі, розташованій біля городищенських цукрозаводів. У 1930 р., разом з 15-річною донькою, вона переїхала до Харкова. Закінчила Харківський інститут гідрометеорології. В 1937 р. була направлена на роботу в Новосибірськ, де й вийшла заміж за доктора наук Георгія Петровича Дубинського (1913–1989) [27, 260]. У них було двоє дітей – Наталія (1939 р. н.), одружена з Миколою Сердюковим (1928 р. н.), дітей не мають) та Петро (1949 р. н., одружений з Людмилою, мають двох дітей – Андрія та Георгія).

Донька Наталії Федорівни Симиренко і Олексія Івановича Хропала – Катерина Хропаль – була вчителем жіночого відділу шестикласної школи Мліївських підприємств Яхненків-Симиренків. Одружена з Йосипом Івановичем Шпаченком, який працював на Мліївських підприємствах, а згодом на заводі Василя Федоровича у Сидорівці. У подружжя народилося 4 дітей – Ганна, Віра, Наталія, Анастасія. Ганна і Віра померли, як і більшість представників родини, від сухот [41, 1]. Інших відомостей не збереглося. Збереглися незначні відомості про Наталію Шпаченко, яка одружена з Миколою Петровичем Орловим, з яким мали 2 дітей – Ніну й Анастасію. Її сестра – Анастасія Шпаченко – була одружена з польським підданним, адвокатом Ромоном Голембським. У подружжя було двоє дітей – Станіслав і Галина. Під час громадянської війни родина емігрувала до Польщі [41, 1].

Друга донька Наталії Федорівни і Олексія Івановича – Анастасія Хропаль – закінчила університет у Швейцарії, займалася літературним перекладом, працювала викладачем у школі Яхненків-Симиренків. Була одружена з Макаром Мироновичем Сауляк-Савицьким. У шлюбі народилося 2 дітей – Оксана та Марія [41, 7]. Відомостей про Марію (1890–1970) не збереглося. Відомо лише, що вона була професором анатомії Першого Київського медичного інституту. Оксана (1888–1962) закінчила історичний і математичний факультети Київського університету. Була одружена з Дмитром Пилиповичем Дузь-Крятченко (1887 р. н.), який був страчений органами НКВС у 1939 р. Подружжя мало 4 дітей: Ірину, Олену, Олексу і Юрія [41, 1].

Спорідненою генеалогічною гілкою до родини Симиренків є родина Яхненків. Відомо, що Михайло Яхненко був родом із закріпачених козаків. Походив же рід з Яхнового хутора, Яхнової греблі. Михайло був одружений з Мотрею (Маланією) Пихно, з якою мали 4 дітей – Кіндрат, Терентій, Степан, Авдотья (Євдокія). Він самотужки викупив себе і сім'ю з кріпацтва. Почав займатися комерцією – торгівлею промисловими виробами, худобою, хлібом. У 1820–30-х рр., разом з синами та зятем – Федором Симиренком, орендували млини у Смілі та Умані, а на початку 1840-х рр. створили вище згадувану фірму.

Його син Кіндрат (1783–1868) був головою фірми «Брати Яхненко і Симиренко». Був тричі одружений і мав сина Василя [29, 6]. Другий син – Терентій (?–1866) був одружений з Анною Лупикіною, з якою мав 5 дітей: Акуліна, Іван, Авдотья, Ксенія, Михайло [30, 7]. Про

них відомо лише, що Акуліна була одружена з Олексом Семеновичем Великановим, Іван – з Вікторією Іванівною Цеханівною, Ксенія – з Федором Олексійовичем Прокоповичем, Михайло – з Марією Миколаївною Іванів, Авдотья – зі священником Ободовським, який згодом був протоієреєм в Чигирині [30, 7]. Третій син Михайла Яхненка – Степан – був одружений двічі. Відомо, що другою дружиною була Дарина Нестрерівна, з якою він теж мав 5 дітей – Семен, Іван, Андрій, Анна, Дар'я.

У Степана Михайловича було багато онуків. Відомо, що Віра Семенівна Яхненко була дружиною Олексія Михайловича Дерибаса, одеського міського голови і онука засновника Одеси. Ольга Семенівна вийшла заміж за народовця Андрія Івановича Желябова. Останній народився у с. Миколаївка Феодосійського повіту, Таврійської губ., 1869 р. закінчив навчання в керченській гімназії і вступив на юридичний факультет Новоросійського університету в Одесі. 1871 р. за участь у студентських виступах був відрхований з навчального закладу та висланий з міста. У 1881 р. був одним з організаторів замаху на імператора Олександра II, за що його заарештували і стратили у квітні того ж року [42]. Семен Степанович не переніс страти зятя і незабаром передчасно помер.

Отже, проаналізувавши опубліковані джерела й архівні матеріали, можна стверджувати, що родина Симиренків становила значну елітарну групу українського соціуму XIX–XX ст., належала до провідних українських родів, мала козацьке походження. Висока національна самосвідомість, зміст меценатської діяльності та соціокультурної активності багатьох її представників визначалися родинними традиціями та моральною потребою впливати на економічний, духовний, культурний розвиток українського суспільства. Династичними зв'язками вона була пов'язана з іншими відомими українськими родинами – Яхненків, Хропалів, Гружєвських, Кістяківських, Леонтовичів, Желябових. За весь доступний для дослідження період існування роду відбулося його розгалуження на дві гілки: київську та харківську. Доля та час розкидали представників родини Симиренків по світу. Сьогодні нащадки славного роду проживають в Україні, США, Канаді, Німеччині, Австралії.

1. Вольвач П.В., Заєць В.К. Лев Платонович Симиренко. – М., 1984.
2. Жук П. Раз добром нагріте серце [Про Л. Симиренка] // Молодь Черкащини. – 1960. – 5 серпня.
3. Жук П. Чародій садівництва (До 120-річчя з дня народження Л.П. Симиренка) // Черкаська правда. – 1975. – 18 лютого.
4. Кекух А. Народоволец, ученый, садовод (Л.П. Симиренко) // Нива. – 1967. – № 12.
5. Кекух А., Шумов В. Зеленое наследство Симиренко (К биографии садовода Л.П. Симиренко) // Огонек. – 1958.
6. Кекух А.М. Выдающийся помолог Л.П. Симиренко // Агробиология. – 1959. – № 3.
7. Кекух О. Лінія життя (Перший директор Мліївської дослідної станції садівництва В.Л. Симиренко) // Черкаська правда. – 1972. – 18 січня.
8. Кекух О. Назустріч світлу [Про Л. Симиренка] // Черкаська правда. – 1958. – 17 серпня.
9. Кекух О.М. Засновник наукового садівництва (Про Володимира Симиренка) // Хлібороб України. – 1972. – № 2.
10. Коломієць В. Ренет Симиренка (3 поеми «Яблуневий пан») // Ранок. – 1965. – № 11.
11. Павлов А.В., Чухно Д.Ф. Лев Платонович Симиренко. – К., 1980.
12. Чухно Д. Він прикрашав садами землю [Про Л. Симиренка] // Хлібороб України. – 1979. – № 3.
13. Артемченко М. У Симиренковому саду // Сільські вісті. – 1971. – 30, 31 грудня.

14. Жук П. Ренет Симиренка // *Село і люди*. – 1993. – № 43.
15. Бельська Л. Славна родина українських меценатів // *Золоті ворота*. – 1993. – № 5.
16. Гамоля Н. Генерація перших і єдиних [Династія Симиренків] // *Контракти*. – 2003. – № 37.
17. Для добра свого народу [Рід Симиренків] // *Український історичний календар-95*. – К., 1994.
18. Леонтович В. Родина Симиренків. Василь Федорович Симиренко // *Київська старовина*. – 1994. – № 4.
19. Павленко С. Феномен одного роду (Симиренко) // *Україна крізь віки*. – К., 2000.
20. Пилипенко О. Видатні українські підприємці XIX – початку XX ст. // *Київська старовина*. – 2009. – № 3.
21. Розгін І. Літопис роду Симиренків // *Хроніка-2000*. – Вип. 45–46. – К., 2001.
22. Слабошпицький М.Ф. Феномен одного роду // *Слабошпицький М.Ф. Українські меценати: нариси з історії укр. культури*. – К., 2001.
23. Чередниченко Д. Плекаймо, люди, сад [Сім'я Симиренків] // *Урядовий кур'єр*. – 1995. – 18 листопада.
24. Вольвач П.В. Симиренко – фундатор українського промислового садівництва: в 3 ч. – Ч. 1. – Сімферополь, 2002.
25. Вольвач П.В. Симиренко – фундатор... – Ч. 2. – Сімферополь, 2003.
26. Вольвач П.В. Симиренко – фундатор... – Ч. 3. – Сімферополь, 2004.
27. Ковтун Ю. Сузір'я Симиренків. – К., 2009.
28. Симиренко В.Л. Часткове сортознавство плодкових рослин: у 2 т. – Т. 1: Яблуня. – К., 1995.
29. Держархів Черкаської обл. (далі – ДАЧО). – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 6.
30. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 1.
31. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 73.
32. *Історія економіки та економічної думки: Від ранніх цивілізацій до початку XX ст.: Навч. пос. / За ред В. Козлюка, Л. Родіонової*. – К., 2011.
33. Чос В. Легендарна фірма Яхненків-Симиренків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.horodysche.org.ua/?id=215>.
34. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 3.
35. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 47.
36. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 43.
37. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 49.
38. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 68.
39. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 69.
40. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 90.
41. ДАЧО. – Ф. 5799. – Оп. 1. – Спр. 96.
42. Желябов Андрей Иванович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.krugosvet.ru>.

Karpenko V.V. Symyrenko family in the «family history» context. On the big sources' complex are examined the origin and structure of the klan Symyrenko its social dynamics, as well as socio-political, cultural and intellectual activities. Are analyzed the factors that contribute to the accumulation and transmission of the nation cultural heritage by the family generations, and the clan is shown as the link of the national and cultural continuity in he conditions of the statelessness in the history of Ukraine. To the scientific circulation have been brought the archival materials about the intellectual and socio-cultural history of the genus.
Key words: family, generation, Symyrenko, reconstruction of family, social status

I. А. Медвідь

ІВАН ФРАНКО ТА ДУХОВЕНСТВО: АСПЕКТИ ДРУЖНИХ ВІДНОСИН І СПІВПРАЦІ

У статті розглядається питання дружніх стосунків і співпраці між І. Франком та духовенством. Особлива увага приділяється факторам, що зближували І. Франка та деяких священників. Автор намагається показати, що, попри його антиклерикальну репутацію, певна частина духовенства не боялася співпрацювати чи навіть дружити з ним.

Ключові слова: Іван Франко, духовенство, Церква, співпраця

Проблема І. Франко та релігія є однією з найбільш контроверсійних у дослідженні життя та творчості

Івана Яковича. Окремим аспектом цієї проблеми є відносини між ним і священиками. І. Лизанівський зокрема у спогадах писав: «Галицькі клерикали і попи все життя цькували Франка» [1, 167]. У спогадах інших знайомих, зокрема С. Вітика [2], М. Мочульського [3], П. Карманського [4], теж можна прочитати про напружені стосунки між поетом і духовенством. Слід визнати, що стосунки досить часто були не вельми приятельними, а часто і ворожими. Він не раз критикував духовенство, але, тим менше, мав і приятелів серед священників. Метою статті є окреслення найближчого кола приятелів І. Франка серед духовенства й аналіз ймовірних факторів, які їх зближували. Якщо про погляди І. Франка на релігію та Церкву існує чимало праць, то тема його стосунків з духовенством залишається досі малодослідженою. Ця стаття є скромним внеском у ліквідування цієї прогалини. Оскільки тема є малодослідженою, ми спираємося, в основному, на листування І. Франка та спогади про нього.

Дружба, що закладається в період юності, досить часто є найміцнішою. Припускаємо, що цей фактор відіграв свою роль й у випадку священників, які приятельювали з І. Франком. Це, переважно, були майбутні священники, які або разом вчилися, або в той чи інший спосіб перетиналися з ним під час навчання. Власне коли вони познайомилися і зав'язали дружні стосунки, то ще не були священиками. Пізніше, коли на І. Франка посипався шквал критики з клерикального боку, зі звинуваченнями в атеїзмі, ворожості до Церкви, більшість із них продовжувала переписуватися, зустрічатися, запрошувати його в гості, робити певні спільні проекти. Для них особисті якості І. Франка, його талант і приятельські стосунки були важливіші за релігійні переконання поета. До прикладу, С. Паньківський згадував: «Франко розказував, як він зустрічався зі своїм гімназійним колегою, що тепер він попом у підгірському селі на Стрийщині. І той запросив його до себе половити рибу. А Ви не боїтеся, – каже Франко, – приймати у себе такого атеїста як я? А мені яке діло? – каже піп» [5, 176].

І. Франко був і другом І. Погорецького, його репетитором з грецької та математики в Дрогобицькій гімназії. Останній згадував: «Спочатку ми з Франком переписувалися, і він присилав на мої роки різні книжки; однаке за те прийшлося мені потерпіти, бо коли він став у Львові визначним в колах молоді соціалістом та приятелем Павлика, то зачали слідити його кореспонденцію і знайшли мене аж в Дрогобичі. І так перед самою матурою заїхала до мене слідча комісія, забрала всі книжки й кореспонденцію Франка з моєї хати, і мені грозило виключення з гімназії» [6, 57–58]. Про подальші контакти І. Погорецького й І. Франка невідомо, скоріше за все, перший, внаслідок переслідування, припинив їх.

Іншим приятелем молодого поета був В. Давидяк – студент Львівської духовної семінарії, член редколегії журналу «Друг» і студентської організації «Академічний кружок». Знайомі з 1874 р., вони певний час мали досить приятельські стосунки. В І. Франка не було негативного ставлення до того, що В. Давидяк є студентом семінарії, а отже, майбутнім священиком. Потім їхні долі розійшлися, вони не приятельювали, що, найімовірніше, було спричинене різними ідеологічними поглядами.

З друзів-священників юних років більш вдало, порівняно з попередніми двома випадками, склалася дружба І. Франка з о. М. Зубрицьким. Останній був його ровесником і вони разом вчилися в дрогобицькій гімназії. Про гостювання в нього І. Франка у с. Мішанець (Старосамбірщина), де той був парохом, згадували З. Кузеля [7, 298] та син о. Михайла – Петро [8, 437–440].